

Az egészséget befolyásoló egyéni és környezeti tényezők

Vitrai József,¹ Füzesi Zsuzsanna,² Kriszbacher Ildikó³

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Egészségtudományi Doktori Iskola¹

Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet²

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Egészségtudományi Intézet³

Összefoglalás

Az egészség fejlesztéséhez, megőrzéséhez és a gyógyításhoz tisztában kell lennünk azokkal az egyéni és környezeti tényezőkkel, amelyek jelentősebb szerepet játszanak egészségünk alakulásában. Az egyének egészségének befolyásán túl, ugyanezen tényezők döntő szerepet játszhatnak az egészség-egyenlőtlenség kialakulásában is, így a róluk szerzett tudás lehetőséget nyújt a magyar lakosság megromlott egészségének javításához és az egészségében tapasztalható társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez is. Ez a közlemény egy egészségmodell felvázolásával áttekintést nyújt az egészséget befolyásoló legfontosabb tényezőkről, valamint a közöttük kimutatható kapcsolatrendszeréről. Egy-egy tényezőcsoport bemutatását szakirodalmi példák illusztrálják. A bemutatott egészségmodell az egészség tudományok területén dolgozó valamennyi szakember számára könnyen áttekinthető formában összefoglalt, jól hasznosítható ismeretet kínál munkájához.

Kulcsszavak: egészség-meghatározó tényező, társadalmi-gazdasági tényező, egészség-egyenlőtlenség, egészségmodell

Individual and environmental health determinants

Summary

It is necessary to know the individual and environmental health determinants which play significant role in developing, protecting health and curing ill-health. These factors are also regarded as possible causes of health inequities therefore knowledge on them allows us to improve the health of the Hungarian population and reduce the social inequity in health as well. In this paper we outline a health model to review the most important health determinants and their relationship. Examples taken from the international literature illustrate each group of factors. The health model presented in this article offers easy consumable information on health determinants for experts working in the field of health sciences.

Keywords: epidemiologic factors, socioeconomic factors, inequalities, health model

Irodalom

1. Számoljuk fel egy generáció alatt a szakadékot! Országos Egészségfejlesztési Intézet. **2008**.
2. Ádány, R.: A megelőző orvostan és népegészség tárgya. In: Ádány R. (szerk.), *Megelőző orvostan és népegészségügy*. Budapest: Medicina Könyvkiadó. **2006**; 13-34.
3. Auchincloss, A. H., Roux, A. V. D., Mujahid, M. S., Shen, M., Bertoni, A. G. és Carnethon, M. R.: Neighborhood Resources for Physical Activity and Healthy Foods and Incidence of Type 2 Diabetes Mellitus: The Multi-Ethnic Study of Atherosclerosis. *Arch Intern Med*. **2009**;169,1698-1704.
4. Bakacs, M. és Vitrai, J.: Hogyan befolyásolják a térségi társadalmi-gazdasági különbségek a halandóságot? Irodalmi áttekintés. *Orv Hetil*. **2008**; 1317-1321.
5. Boros, J.: Kutatási jelentés OLEF2003. Egészségmagatartás, Országos Epidemiológiai Központ. **2005**.
6. Chandola, T., Ferrie, J., Sacker, A. és Marmot, M.: Social inequalities in self reported health in early old age: follow-up of prospective cohort study. *BMJ*. **2007**; 334,990.
7. Commission on Social Determinants of Health: Towards a Conceptual Framework for Analysis and Action on the Social Determinants of Health, WHO. **2007**.
8. Commission on Social Determinants of Health: Closing the gap in a generation. Health equity through action on the social determinants of health, WHO. **2008**.
9. Diderchsen, F. és mtsai: The Social Basis of Disparities in Health. In: Evans T., Whitehead M., Diderchsen F., Bhuiya A., Wirth M. (szerk.), *Challenging inequities in health: from ethics to action*. New York: Oxford University Press. **2001**.
10. Klomp, J. és de Haan, J.: Is the political system really related to health? *Social Science & Medicine*. **2009**; 69,36-46.
11. Kopp, M.: Bevezetés: Az esélyerősítés magatartástudományi modellje. In: Kopp M. (szerk.), *Magyar lelkiállapot 2008. Esélyerősítés és életminőség a mai magyar társadalomban*. Budapest: Semmelweis Kiadó. **2008**; 3-9.
12. Mackenbach, J. P.: *Health Inequalities: Europe in Profile*, Erasmus MC University Medical Center . **2006**.
13. Marmot, M. G., Smith, G. D., Stansfeld, S., Patel, C., North, F., Head, J., White, I., Brunner, E. és Feeney, A.: Health inequalities among British civil servants: the Whitehall II study. *Lancet*. **1991**; 337,1387-1393.
14. Stockdale, S. E., Wells, K. B., Tang, L., Belin, T., Zhang, L. és Sherbourne, C. D.: The importance of social context: Neighborhood stressors, stress-buffering mechanisms, and alcohol, drug, and mental health disorders. *Social Science & Medicine*. **2007**; 65,1867-1881.
15. The World Bank: *Investing in Health: World Development Report 1993.*, Oxford University Press. **1993**.
16. Vitrai, J. és Vokó, Z.: Egészségmodell. In: Bakacs M. és Vitrai J. (szerk.), *Népegészségügyi jelentés 2004*. Budapest: Johan Béla Országos Epidemiológiai Központ. **2004**.
17. Vitrai, J.: Hogyan ítéli meg a magyar lakosság az egészségügyi ellátás körülményeit? A Cseh Köztársaság, Horvátország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia egészségügyi rendszerének nem-orvosi teljesítményéről, az Egészségügyi Világszervezet számára készített jelentés döntéshozói összefoglalója. *TÁRKI*. **2007**.
18. Vitrai, J., Hermann, D., Kaposvári, Cs., Kabos, S., Löw, A. és Várhalmi, Z.: Egészség-egyenlőtlenségek Magyarországon. Adatok az ellátási szükségletek térségi egyenlőtlenségeinek becsléséhez, *EgészségMonitor*. **2008**.
19. Vitrai J., Füzesi Zs., Kaposvári Cs., Kapócs G., Rác J., Sinkó E.: Itt halnod kell? *Lege Art. Med.*, **2009**; 19:8-9:462-465.
20. Vitrai, J.: Méltányosság, a betegek esélyegyenlősége, egyenlő hozzáférés az egészségügyi szolgáltatásokhoz és terápiákhoz. In: Bodrogi J. (szerk.), *A magyar egészségÜGY. Társadalmi-gazdasági megfontolások és ágazati véleményterkép*. Budapest: Semmelweis Kiadó. **2010a**.
21. Vitrai J, Bakacs M, Juhász A, Kaposvári Cs, Nagy Cs: Jelentés egy egészségben elmaradott országból... *Egészségjelentés – 2010 – összefoglaló. Lege Artis Med* **2010b**; 20:217–221.
22. Zatoński, W., Mańczuk, M., Sulkowska, U. és HEM Workinggroup: Az egészség területén fennálló egyenlőtlenségek csökkentése az Európai Unióban. Országjelentés: Magyarország, Maria Skłodowska-Curie Memorial Cancer Center and Institute of Oncology. **2008**.